

3. Заярнюк О. В. Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. Економіка і менеджмент. Вип. 11. 2015. С. 190–194. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17763/1/11-2015.pdf> (дата звернення 17.04. 2020).
4. Інклюзивна освіта в Україні: у Кабміні розповіли про досягнення за рік. *Слово і діло*. 18 лютого, 2020. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/02/18/povyna/suspilstvo/inklyuzyvna-osvita-ukrayini-kabmini-rozpovily-pro-dosyahnennya-rik> (дата звернення 17.04.2020).
5. Життя поза освітою: перспективи інклюзивного навчання в Україні. *Центр громадського моніторингу та контролю*. 12 травня, 2017. URL: <https://naglyad.org/uk/2017/05/12/zhittya-poza-osvitoyu-perspektivi-inklyuzivnogo-navchannya-v-ukrayini/> (дата звернення 20.04.2020).
6. Комарова О. Інклюзивна освіта в Україні: пояснює перша леді. *Радіо Свобода*. 21.01.2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah-inklyuzyvna-osvita-v-ukrayini/29722589.html> (дата звернення 27.04.2020).
7. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 27.04.2020).

Тихомська А. М., здобувач вищої освіти,
 Донецький національний університет імені Василя Стуса,
 Україна
 Науковий керівник – Пузь І. В., канд. психол. наук, доц.,
 Донецький національний університет імені Василя Стуса,
 Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТІ

Природні катастрофи, забруднення навколишнього середовища, катаклізми, несприятлива екологічна ситуація призводять до необхідності пошуку шляхів вирішення та подолання зазначених проблем як на державному, так і на особистісному рівні. У кожному конкретному випадку сприяння поліпшенню екологічної ситуації сьогодні потребує залучення індивідуальних зусиль кожної окремої особистості. Розв’язання екологічних проблем зовнішнього характеру, а саме особливостей взаємодії людини з навколишнім середовищем, доцільно починати із розвитку власного екологічного ставлення до навколишнього світу, розробки власної свідомої стратегії побудови взаємодії з навколишньою дійсністю.

Сприймання навколишнього середовища в межах екологічної проблематики створює передумови для розвитку у структурі особистості екологічного компоненту, наслідком чого є розвиток екологічної особистості. Екологічна особистість передбачає функціональну взаємодію людини в системі «людина–середовище», в якій поняття «середовище» охоплює не лише світ природи, а виходить далеко за межі власне екології, вміщуючи в себе й особистісний світ людини з притаманними їй способом мислення, мотиваційним спрямуванням, емоційним ставленням, ціннісно-сміисловою сферою.

Одним із центральних понять екологічної психології виступає поняття «екологічної свідомості». Варто зазначити, що питання, пов'язані із вивченням різних аспектів екологічної свідомості, нині є предметом уваги психологів. Проблема активно висвітлюється в роботах і вітчизняних психологів (С. Кравченко А. Львовчіна, Л. Лупійко, В. Романюк, Ю. Швалб, О. Шаповал, І. Шлімакова та інші), і зарубіжних (І. Алтман, Н. Васильєв, С. Дерябо, Б. Рогоф, В. Рубцова, П. Штерн, В. Ясвін та інші).

Незважаючи на достатню кількість досліджень, єдиного тлумачення поняття «екологічна свідомість» як психологічної категорії ще не існує, проте можна виокремити кілька наукових підходів до визначення. Зокрема, більшість дослідників розуміють екологічну свідомість як певне психічне утворення, пов'язане із ставленням людини до природи (К. Каландаров, А. Кочергин, Н. Кочетков, Ю. Швалб та інші).

У дослідженнях А. М. Галаєвої та М. Л. Курок екологічна свідомість розглядається як відображення людьми способу їхнього ставлення до природи, зазначаючи, що під екологічною свідомістю прийнято розуміти відображення в ідеальних формах (поняттях, судженнях, законах, теоріях, науках тощо) взаємозв'язків біологічних організмів і людського суспільства з природним середовищем [1].

У такому ж контексті Е. В. Гірусов наголошує, що екологічна свідомість – це не будь-яке відображення людьми свого ставлення до природи, а лише те, яке спрямоване на забезпечення її життєво необхідних властивостей, на збереження й удосконалення її життєвого осередку тощо [2].

На думку В. І. Медведєва та А. А. Алдашевої, екологічна свідомість є нічим іншим, як знанням про взаємозв'язки людини і середовища, усвідомленням їх значущості з метою збереження стійкості балансу між останніми; екологічна свідомість є процесом, що забезпечує розуміння та оцінку людиною своїх можливостей щодо використання цих зв'язків для задоволення власних потреб і визначення меж допустимого антропогенного впливу суб'єкта на навколишнє середовище [5].

Дослідники К. П. Естес, Е. Еррієн, О. С. Андрєєв вважають, що діяльність людини стане екологічною, а життя – здоровим, якщо суб'єкт буде усвідомлювати себе частиною природи. Водночас автори зазначають, що єднання із природою на новому рівні усвідомлення й розвитку людства в цілому може стати новим етапом людської еволюції [6].

Висвітленню загальних положень екологічної освіти та окремих аспектів розвитку екологічної свідомості присвячені численні праці Т. О. Євдокімової [3]. Вчена вказує на те, що у сучасної людини спостерігається дисбаланс між розвитком інтелекту та почуттями. Дослідниця наголошує на значній перевазі раціонального компонента мислення та здатності до творчості, недостатньому формуванні емоційно-почуттєвої сфери особистості та творчого потенціалу тощо.

Формування екологічної свідомості особистості може відбуватися різноманітними шляхами та на різних рівнях соціального устрою: через політику, економіку, просвіту, засоби масової інформації тощо. Якщо політична, економічна, соціальна сфери здійснюють зовнішній вплив на розвиток екологічної свідомості, то шляхом екологічної просвіти здійснюється коригування та спрямування на екологічність цього розвитку.

Для екологічної особистості притаманна психологічна включеність у світ природи, яка базується на уявленні про взаємозалежність світу людей та світу природи. Отже, екологічна особистість не ізольована від навколишнього світу, а включена в нього як один з елементів складної системи екологічних взаємозв'язків. Тому така особистість прагне бути екологічно обережною. Всі закони функціонування екосистеми є для екологічної особистості обов'язковими, що характеризує її як екологічно помірну. Для екологічної особистості навколишнє середовище є не лише джерелом матеріальних ресурсів, але, передусім, фактором особистісного та духовного розвитку людини, що приводить до прагнення її психологічної єдності з навколишнім світом, який дозволяє реалізувати духовний потенціал, що проявляє особистість під час взаємодії з навколишнім світом. Екологічна особистість усвідомлює той факт, що не лише суспільство здійснює вплив на зовнішній світ, але і середовище впливає на характер розвитку суспільства. Саме тому екологічна особистість прагне впливати на інших людей, суспільні, економічні, політичні структури, що проявляється в її екологічній активності.

Досягти належного розвитку екологічної особистості можна шляхом цілеспрямованого впливу на її екологічну свідомість. Низка дослідників вбачають основні завдання екологічної освіти в такому

- формування адекватних екологічних уявлень;

– формування ставлення до природи, яке визначає характер взаємодії з середовищем, її мотивів, готовність обирати належні стратегії поведінки, тобто стимулює діяти з погляду екологічної свідомості;

– формування системи умінь та навичок взаємодії з середовищем [4].

Отже, формування екологічної свідомості шляхом екологічної освіти передбачає задіяння комплексного та системного впливу з боку освітніх та навчальних програм, необхідність систематичної, наділеної екологічним змістом, взаємодії особистості з навколишнім світом.

Список використаних джерел

1. Галаева А. М. Методологические аспекты взаимодействия общества и природы. Москва, 1986. 166 с.
2. Гирусов Э. В. Экологическое сознание как условие оптимизации взаимодействия общества. Москва, 1983. С. 105–120.
3. Євдокимова Т. О. Розвиток екологічної свідомості. Київ, 2007. 221 с.
4. Львовичкіна А. М. Основи екологічної психології. Київ, 2004. 136 с.
5. Медведев В. И. Экологическое сознание. Москва, 2001. 384 с.
6. Скребець В. О. Екологічна психологія. Київ, 1998. 144 с.

Хижняк О. О., аспірант кафедри загальної педагогіки і андрагогіки,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
Україна

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ТРЕНЕРА З БОКСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Згідно зі змістом Стандарту вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» інтегральна компетентність майбутнього тренера трактується як здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів наук із фізичного виховання і спорту, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов [4].

На основі аналізу комплексу досліджень вважаємо за необхідне виокремити провідні аспекти спортивно-педагогічної освіти тренера з боксу: